

БЪЛГАРСКО ДИПЛОМАТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

ОТИВА ЛИ СИ СЛЕДВОЕННИЯТ СВЕТОВЕН РЕД?

Международната политика
и българската дипломация

Годишен сборник 2025 година

София, 2026

© Издателство „Изток-Запад“, 2026

Всички права запазени. Нито една част от книгата не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на авторите и на издателство „Изток-Запад“.

© Андрей Караславов, Бисерка Бенишева, Бойко Коцев,
Веселин Вълчев, Веселин Киров, Георги Георгиев, Георги Миленов,
Енчо Господинов, Костадин Филипов, Любомир Кючуков,
Любомир Найденов, Мариян Карагъзов, Меглена Плулчиева,
Петър Коларов, Пламен Грозданов, Симеон Николов,
Стефан Попов, Теодора Овчарова, автори, 2026

© Българско дипломатическо дружество, 2026

ISBN 978-619-01-1754-4

БЪЛГАРСКО ДИПЛОМАТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

ОТИВА ЛИ СИ СЛЕДВОЕННИЯТ СВЕТОВЕН РЕД?

*Международната политика
и българската дипломация*

Годишен сборник 2025 година

Под общата редакция на:

АНДРЕЙ КАРАСЛАВОВ
ЛЮБОМИР КЮЧУКОВ
СИМЕОН НИКОЛОВ



Съдържание

Предисловие	7
РАЗДЕЛ I	
НЕСТАБИЛНОСТ И ЕРОЗИЯ НА МЕЖДУНАРОДНАТА СИСТЕМА	9
Геополитика на силата (<i>д-р Любомир Кючуков</i>).....	11
Системата на ООН през 2025 г.	25
ЕС 2025: в търсене пътя напред (<i>Бисерка Бенишева</i>)	39
Политиката на ЕС по миграция и убежища през 2025 г. (тема с продължение) (<i>д-р Меглена Плузчиева</i>).....	49
Близкият изток – пейзажът след войните: нови баланси на силите, стари проблеми (<i>Георги Миленов</i>)	63
Черноморският регион: потъна ли окончателно мирът в морето на конфронтацията (<i>Георги Георгиев</i>)	77
РАЗДЕЛ 2	
ВОЕННА МОЩ И ОРЪЖИЯ ВМЕСТО СТРАТЕГИЧЕСКА МЪДРОСТ	95
Новите предизвикателства пред евроатлантическата сигурност.....	97
Войните и новите военно- технологични способности (<i>Симеон Николов</i>)	108
Санкциите като инструмент на външната политика: руският пример (<i>Пламен Грозданов</i>)	124
Енергетиката – поле на конфликт или сътрудничество? (<i>Теодора Овчарова</i>).....	138
<i>Annus horribilis</i> , или идва ли краят на международното хуманитарно право и контрола на въоръженията (<i>Петър Коларов</i>) ..	149
Първото оръжие срещу първата жертва (<i>Енчо Господинов</i>).....	163
РАЗДЕЛ 3	
САМОУБИЙСТВО НА ХЕГЕМОНА?	
ЗАЩИТА НА ИНТЕРЕСИ И ЦЕННОСТИ	185
САЩ – геополитическото цунами на президента Тръмп (<i>Веселин Вълчев</i>).....	187

Отива ли си следвоенният световен ред?

Китай: тихата глобална експанзия (<i>Любомир Найденов</i>).....	203
Актуалните геополитически тенденции и външната политика на Русия за 2025 г. (<i>Бойко Коцев</i>).....	218
Германия 2025 г. – повече проблеми, отколкото решения (<i>Андрей Караславов</i>).....	225
Действията на френската дипломация през 2025 г.: стратегическа приемственост и способност за инициатива в един фрагментиран свят (<i>д-р Веселин Киров</i>).....	236
Турция между Изтока и Запада: игра на два терена (<i>гл. ас. д-р Мариян Карагъзов</i>).....	253
Западните Балкани през 2025 г. – още от същото или...?	270

РАЗДЕЛ 4

ИМА ЛИ ШАНС ДИПЛОМАЦИЯТА? 277

Външната политика на България през 2025 г.: проблеми, позиции, механизми (<i>Стефан Попов</i>).....	279
Защо не вървят отношенията ни със Скопие? (през границата ни със Северна Македония прелитат искри) (<i>Костадин Филипов</i>).....	293

ПОЗИЦИИ И ДЕКЛАРАЦИИ НА БДД

ПО АКТУАЛНИ СЪБИТИЯ ПРЕЗ 2025 Г. 307

Позиция на Българското дипломатическо дружество по подготовката на ЕС за война.....	309
Позиция на Управителния съвет на Българското дипломатическо дружество във връзка с войната между Израел и Иран и ситуацията в Близкия изток.....	312
Позиция на Българското дипломатическо дружество по състоянието на отношенията с Република Северна Македония.....	316
Отворено писмо от Българското дипломатическо дружество.....	320
За авторите.....	324

Предисловие

Констатацията, че следвоенният световен ред постепенно се разпада, вече не се поставя под съмнение. Проблемът е, че в резултат на това не се формира нова институционална и правна рамка на международните отношения. След като мирът постепенно отпадна не просто като цел, а и като понятие от международната лексика, сега и разбирането за ред в света е на път да се изпразни от съдържание, заместено от доминацията на силата, конфронтацията, милитаризацията, въоръжените конфликти. Отсъствието на доверие и диалог силно стесни приложното поле на дипломатията, а несигурността и непредсказуемостта се превърнаха в постоянна характеристика на международната политика.

Седмият по ред годишен сборник на Българското дипломатическо дружество се опитва да предложи обективен и професионален анализ на тази динамика на международните отношения през отминалата 2025 годшна. Като стремежът е на фона на фактите и събитията да се открият по-дълбоките процеси и тенденции, определящи посоката на тяхното развитие. Същевременно времевата перспектива на анализите, лимитирана в рамките на изтеклата година, позволява както да се видят новите проблеми, така и да се търсят новите насоки в световната политика – включително и на базата на сравнимостта с анализите на БДД за предходните години.

Сред авторите на предложените текстове има български дипломати с богат професионален опит и експертиза, представлявали България като посланици в редица държави и международни организации, както и експерти и журналисти в сферата

Отива ли си следвоенният световен ред?

на международните отношения. Материалите, публикувани в сборника, са персонални и отразяват оценките и мненията на своите автори, като не ангажират Българското дипломатическо дружество със своите позиции. Те обаче очертават широкия диапазон от становища и виждания в рамките на БДД, както и различните, често противоположни гледни точки по текущите проблеми. Предложените текстове нямат претенции за всеобхватност и изчерпателност, нито предлагат истини от последна дистанция, а по-скоро са основа за един по-задълбочен и многостранен дебат за развитието на международните отношения и външната политика на България.

РАЗДЕЛ 1

**НЕСТАБИЛНОСТ И ЕРОЗИЯ НА
МЕЖДУНАРОДНАТА СИСТЕМА**

Геополитика на силата

д-р Любомир Ключуков

Изминалата 2026 г. отбеляза кулминацията на тенденция, определяща посоката на развитие на международните отношения през последните десетилетия – на задълбочаващ се отход от всичко, което се обобщаваше в понятието следвоенен международен ред. Избледнява не само споменът от Втората световна война, но се пренебрегват и уроците от нея, намерили израз в създаването на цялата следвоенна система на международна сигурност, въплътена в съответните институционални и правни норми, които спомагаха за предотвратяването на нов глобален конфликт. Като ерозията на следвоенния световен ред не води до създаването на нов такъв, а по-скоро до безредие, хаос, непредсказуемост и несигурност в международните отношения.

Международната динамика под знака на „фактора Тръмп“

Това бе годината на Тръмп – и Тръмп промени света. Това е констатация, която обаче предизвиква поне два въпроса: Тръмп ли го направи? Необратим ли е процесът? С други думи – дали идването на власт на този американски президент е аберация, отклонение от правилото, или е резултат от по-дълбоки процеси и е елемент от доминираща политическа тенденция, т.е. дали това не е новото правило. Дори само фактът, че това е втори мандат на Тръмп, както и че Европа на практика се сблъсква със същата вълна на популистки и националистически формации, принадлежащи на крайната десница (но в по-изчистен идеологически вариант), обективизира характера на тези процеси. Кое то води

Отива ли си следвоенният световен ред?

до извода, че става дума за цялостна криза на западните общества, за своеобразна мултикриза, резултат от натрупването и застъпването на политически, икономически, финансови, социални, дори и културни проблеми и явления, излизащи извън рамките на стандартните циклични кризи и придобиващи характеристиките на системна криза. Техният генезис е свързан със сблъсъка на капитализма и глобализацията, респективно кризата на националната държава, разтварянето на националните политически, икономически и социални баланси в глобалните дисбаланси, задълбочаване на неравенствата – на национално и междудържавно ниво. Оформяйки същевременно институционален и регулативен вакуум в редица сфери – с най-видим пример дигиталните технологии и тяхното използване – и давайки основание периодът да се определя като етап на „дивата глобализация“. На този фон политическият откат, т.нар. деглобализация с поглед назад, към сигурността и уюта на националната държава, чиито основен (но не единствен) носител се явява Доналд Тръмп с неговото мото „Да направим Америка отново велика“, е достатъчно лесно обясним. Което в практически план означава парадоксална смесица от рестрикции, изолационизъм и концентрация на националната власт и ресурси, от една страна, съпроводени със засилена конфронтационност и експанзионизъм на международното поле (даващо основание да се говори за завръщане на империализма и стремежа към териториални придобивки от края на XIX и началото на XX век), от друга. Като Тръмп (и подобните европейски формации) е политическо олицетворение, високоговорител и катализатор, но не и генератор на тези процеси. Същевременно следва да се отчита, че в условията на технологична и комуникационна революция глобализацията е достатъчно обективен процес и стремежът към национално затваряне е по-скоро откат, а не поврат, не решава възникващите проблеми и е форма на своеобразен „политически неолудизъм“. Но дори и след логичното изчерпване във времето на тенденцията, олицетворявана от сегашната американска администрация (освен ако не бъде предизвикан глобален катаклизъм), то в пери-

ода пост-Тръмп ние ще имаме много по-различна международна ситуация с дълбоко променен дневен ред, в който като първа точка ще стои въпросът как точно се менажират отношенията в един глобален свят.

Международните отношения в „света на Тръмп“ рязко ускориха своето темпо и своята непредсказуемост. Ерозията на следвоенния световен ред, заобикалянето на системата на ООН и пренебрегването на нормите на международното право (двата основни стълба на цялата следвоенна международна архитектура) не генерират нови правила, но създават нови баланси и нови опасни линии на противоборство – когато националистическата вълна се превръща в държавна политика. Това даде международен превод на лозунга „Америка на първо място“, превръщайки го в носещата конструкция на новата геостратегическа доктрина – като американоцентричен отговор на кризисните процеси, насочен към структуриране на един глобален свят с неприкритата американска доминация.

В конкретен план, на първо място, това означаваше пълно пренебрегване на мултилатерализма в международните отношения, съпроводено с напускането на няколко десетки организации от системата на ООН. В своята външна политика Тръмп заложи изцяло на двустранните отношения, където САЩ имат предимството на своя огромен икономически, финансов, политически и военен ресурс спрямо всяка друга държава. Второ, САЩ на практика отмени един от основополагащите принципи на международните отношения след Втората световна война – равноправието между държавите. Тръмп не водеше преговори с чуждестранни партньори, като отношенията се свеждаха до натиск и открит шантаж. Реални преговори се водеха единствено с държавите, които имаха ресурс да противостоят на този подход: Китай – в сферата на икономиката и търговията; Русия – по проблемите на глобалната сигурност. Трето, същото се случва и с принципа на националния суверенитет – с агресивно заявените претенции за придобиване на Гренландия, Канада, Панамския канал. Съществената разлика тук по сравнение с предишни ад-

Отива ли си следвоенният световен ред?

министрации е, че Тръмп избягва дългосрочното ангажиране с военни операции на терен, а разчита на еднократни удари – както бе в Иран, а и срещу хутите в Йемен. Четвърто, Тръмп директно отрече съществуването на международното право, обявявайки го като инструмент на слабите. Не на последно място – „търгашеският подход“ на Тръмп към международните отношения изведе на преден план не просто контрола, но овладяването на ресурси – преди всичко енергийни и на редкоземни минерали, извеждайки го в ранг на дългосрочна стратегия, което пък крие рискове от дестабилизация на много нови райони по света. Всичко това в своята съвкупност е конструиране на един свят на силните, доминиран от техните тесни национални интереси, без правила, съпроводен с борба за сфери на влияние и тяхното преразпределение.

Най-видимата жертва на тези дълбоки промени стана **евроатлантизмът**. Новата Стратегия за национална сигурност на САЩ беляза фундаментална промяна на външнополитическата визия не просто поставяйки под въпрос ролята на Европа в глобалния свят – заплашена от „цивилизационно изтриване“. Де факто беше отречена самата необходимост от съюзи и съюзници – която доскоро се разглеждаше като ключов механизъм за утвърждаване на американската хегемония. Доскорошната идеологизация на международните отношения („борбата на либералната демокрация срещу авторитарните режими“ при Байдън) и инструментализация на ценностите бе подменена с ясен акцент върху интересите за сметка на същите тези идеология и ценности. Всичко това доведе до недоверие и постоянно напрежение в трансатлантическата връзка, постави под въпрос съществуването на НАТО, наложи преосмисляне в Европа на отношенията със САЩ и търсене на нови, собствени гаранции в сферата на сигурността, както и на диверсификация на икономическите отношения (след налагането на американските мита за европейски стоки).

В тези условия **Европейският съюз** бе изправен пред наложителната задача да трансформира обявения стремеж към

стратегическа автономност от политически лозунг в конкретни действия, което да му позволи утвърждаването като самостоятелен глобален играч. Към момента – без особен успех. ЕС напусна своето поле на комфорт и се опита да заиграе на чужд терен: от съюз на мира, ценностите и стандартите (в политиката и бизнеса), на меката сила и преговорите в търсене на политически решения на конфликтите той се препозиционира в полето на твърдата сила, на конфронтацията и милитаризацията – където загуби своите досегашни предимства, без да спечели нови. А заявката за трансформацията му в геополитически съюз, заменяща ценностите с интересите, не доведе автоматично до превръщането му в по-сериозен глобален фактор. По-скоро обратното: отсъствието на единство и трудното формулиране на общи позиции по основните международни конфликти все повече изолират ЕС в международен план и намаляват влиянието му в света. Това от своя страна доведе до негласно преформатиране и подмяна на самото разбиране за Европа в света: докато доскоро това на практика означаваше знак за равенство между ЕС и Европа, то днес активността и политическите решения постепенно се пренасочват към т.нар. коалиция на желаещите, а в по-съкратен вариант – в „европейската тройка“ Германия–Франция–Великобритания (с все по-определящо влияние на страната извън ЕС – Великобритания). Нещо, което допълнително усложнява постигането на единство в рамките на Съюза.

Борбата за глобално лидерство между САЩ и Китай продължи да определя цялостната динамика на международните отношения. И през 2025 г. тя се колебаеше в диапазона между конфронтацията и конкуренцията, но характерното за периода бе, че като цяло тя се водеше в полето на позиционните маневри. След успокояването на напрежението, свързано с налагането на взаимни мита, и двете страни съсредоточиха усилията си върху укрепването на своето влияние и доминация в различни региони на света, внимателно дозирайки опасностите от изостряне на противостоянието. Тук основният рисков потенциал с възможности да се стигне до въоръжени сблъсъци продължава да произ-